

Nachtwerk en borstkanker: een causaal verband?

Dr.ir. A. Pijpe

Afd. Psychosociaal onderzoek en Epidemiologie

Heijermanslezing Kanker en Werk

14 juni 2013

ANTONI
VAN
LEEUVENHOEK

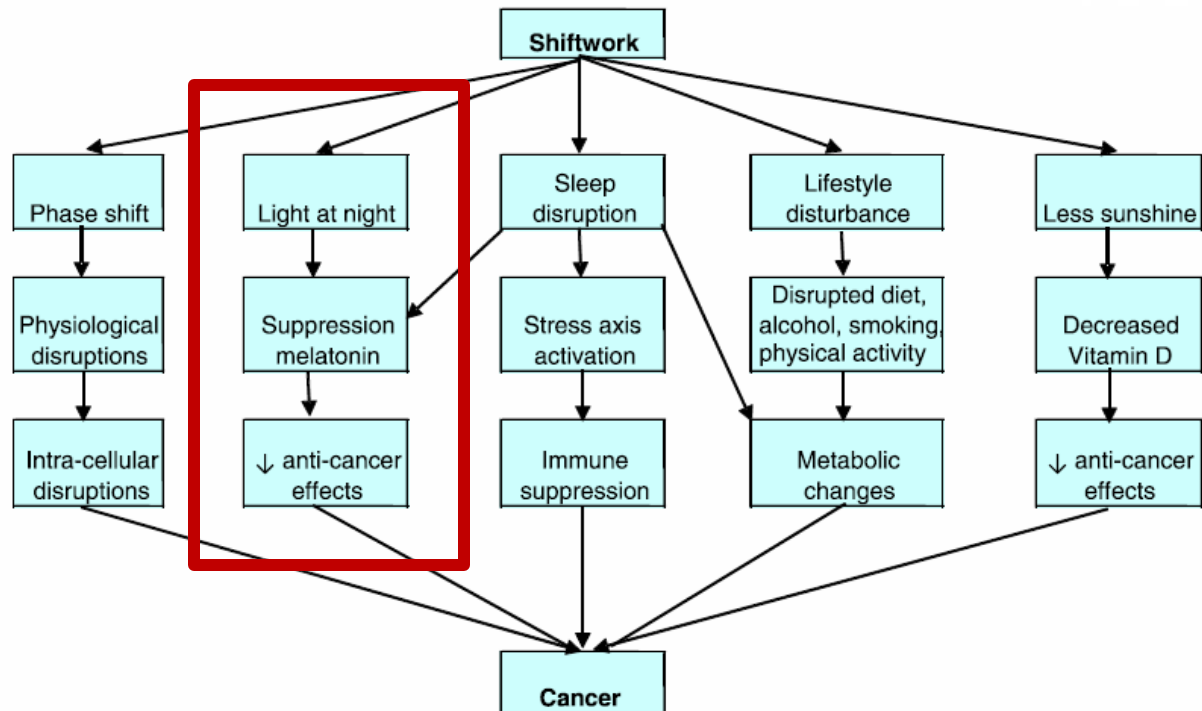
NEDERLANDS KANKER INSTITUUT

Soorten kanker in verband gebracht met ploegendienst (nachtwerk)

- Borstkanker
- Eierstokkanker
- Baarmoederslijmvlieskanker
- Baarmoederkanker
- Prostaatkanker
- Darmkanker
- Huidkanker

- Non-Hodgkin lymfoom
- Longkanker
- Blaaskanker
- Nierkanker
- Schildklierkanker

- Kanker algemeen (alle soorten bij elkaar)
- Overlijden als gevolg van kanker

Biologische mechanismen (Fritschi et al 2011 *Medical Hypotheses*)

Theoretical framework of potential biological mechanisms how breast cancer might be related to breast cancer.

Fritschi et al 'Hypotheses for mechanisms linking shift work and cancer'

Stelling:

- Vrouwen die borstkanker gehad hebben moet geadviseerd worden NIET terug te keren naar NACHTwerk

Niet mee
eens

Mee eens

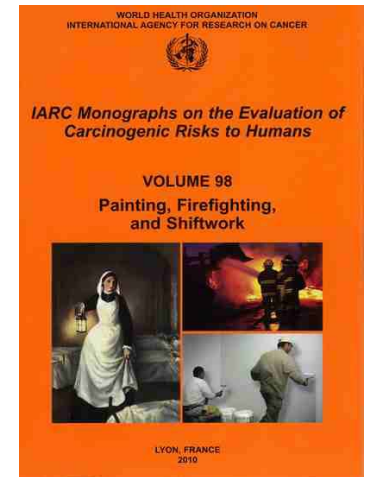
Nachtwerk en de kans op borstkanker

- Eerste idee over mogelijk verband in 1978 (Cohen et al Lancet) en 1987 (Stevens , Am J Epi)
- 17 epidemiologische/humane studies tot nu toe
- In NL alleen al minimaal 2 wetenschappelijke rapporten/literatuuroverzichten:
  - Gezondheidsraad 2006
  - RIVM 2011
- IARC (WHO) evaluatie 2007
- 6 (syst) reviews/meta-analyses: Megdal 2005, Hansen 2006, Kolstad 2008, Bonde 2012, Kamdar 2013, Jai 2013

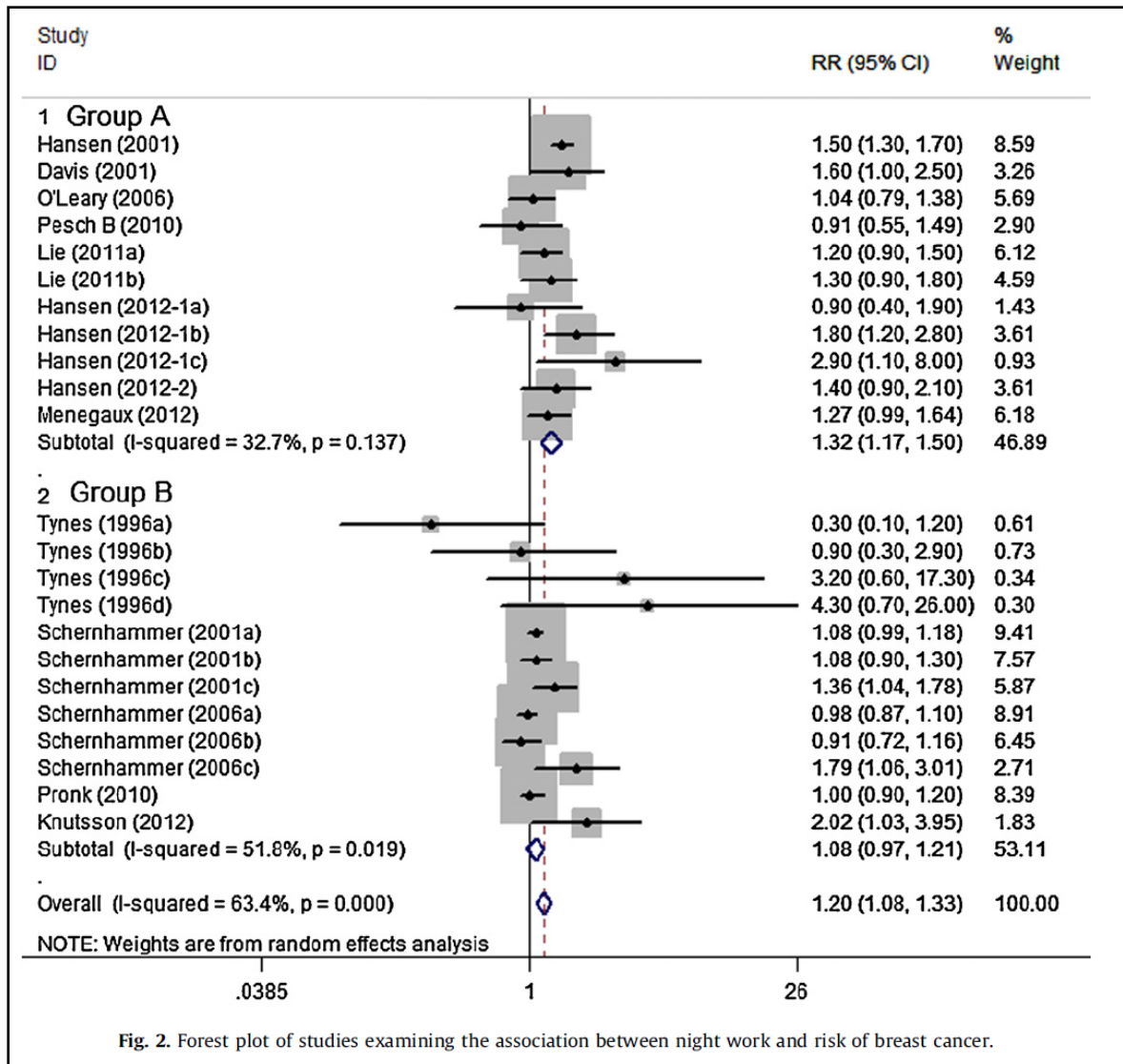
IARC evaluatie 2007

Door IARC werkgroep (IARC Monograph Vol. 98)

- Conclusie mbt kankerrisico in
  - dieren: er is '*sufficient experimental evidence*' voor de carcinogeniteit van blootstelling aan licht gedurende de normale donkere periode (biologische nacht)
  - mensen: er is '*limited evidence*' voor de carcinogeniteit van het werken in ploegendiensten met nachtwerk
- **Overall** conclusie: Werk in ploegendienst dat het dag/nachtritme verstoord is '*probably carcinogenic*' voor mensen (classificatie 2A) → schadeclaims Denemarken

Jai et al *Cancer Epidemiology* 2013 -review 13 studies-

Ooit vs nooit nachtwerk:

RR_{caco} = 1.32 (1.17-1.50)

RR_{cohort} = 1.08 (0.97-1.21)

RR_{overall} = 1.20 (1.08-1.33)

Fig. 2. Forest plot of studies examining the association between night work and risk of breast cancer.

Jai et al *Cancer Epidemiology* 2013

-effect van duur (#jr)-

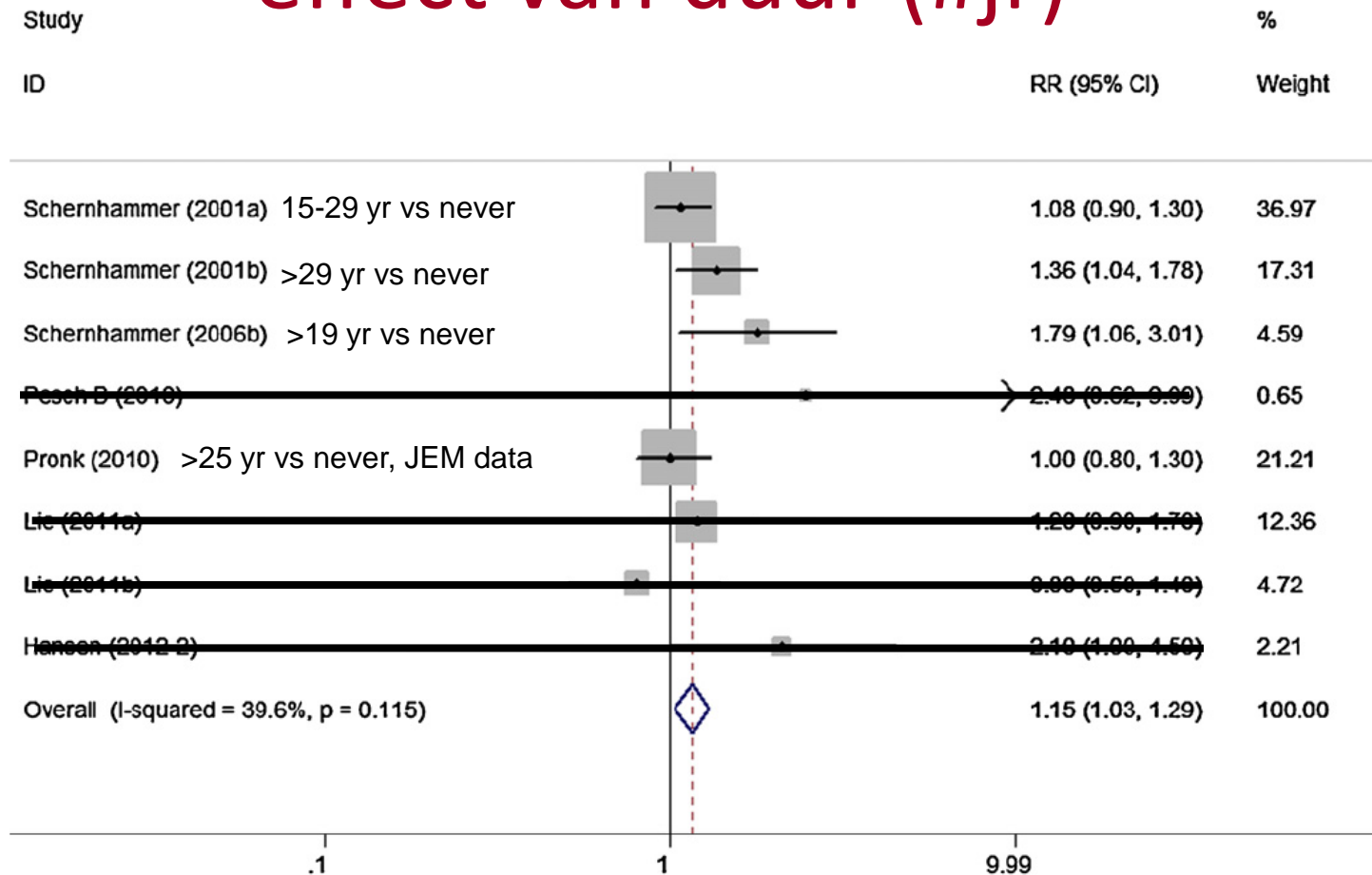

Fig. 3. Forest plot of studies examining the association between ≥ 15 years of night work and breast cancer risk.

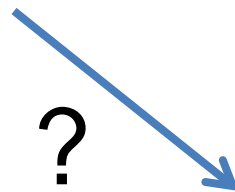
RR_{≥15jr vs nooit} = 1.15 (1.03-1.29)

Methodologische beperkingen

- **Definitie/ondergrens nachtwerk**
  - Minimaal 1 of 2 uur werken tussen 22.00u/00.00 en 6.00u of tussen 1:00u-5:00u
  - Minimaal 6 maanden of 1 jaar
  - 1 nacht per maand tot 3 nachten per week
  - Roterend (met ook andere diensten) of ook permanent
- **Data verzameling nachtwerk/ploegendienst**
  - Roosterarchief (tot nu toe geen studies)
  - Info beroep (registerdata of job-exposure matrix) → aanname nachtwerk
  - Vragenlijst → wat vraag je na?
- **Retrospectieve karakter van studies**
  - Navraag nachtwerk ná diagnose van invloed op rapportage (recall bias)
  - Uitsluiting vrouwen die overleden zijn vóór studie (survival bias)
- **Correctie confounders**
  - Niet/incorrect rekening houden met andere risicofactoren die verband zouden kunnen verklaren (confounders)

Voorbeeld effect van gebrek correctie confounders

Conclusie nachtwerk-borstkanker

- *Beperkt* bewijs voor verband nachtwerk en de kans op borstkanker
  - Grote heterogeniteit studies
  - Methodologische beperkingen
  - Mogelijk alleen effect van langdurig nachtwerk en dan nog is relatief risico beperkt
  - Mogelijk subgroep at risk
- Meer groot/goed onderzoek nodig

Wat weten we nog niet? (1/2)

- Is het verband nachtwerk-borstkanker causaal?
- Wat zijn effecten van verschillende aspecten van het werken in ploegendiensten?
  - type, duur, frequentie, intensiteit
  - individuele en gezamenlijke effecten
- Is het effect groter na meer blootstelling? (dosis-respons)
- Is het effect reversibel?
- Maakt het nog uit op welke leeftijd je nachtwerk doet?
- Is het verband verschillend voor borstkanker voor en na de menopauze? En verschillend voor bepaalde typen borstkanker

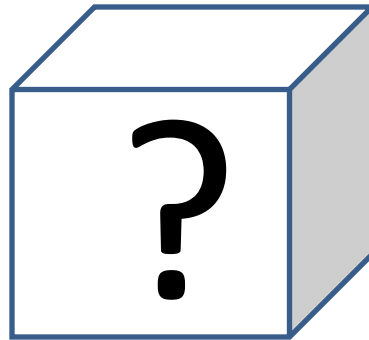
Wat weten we nog niet? (2/2)

Aanwijzingen voor individuele gevoeligheid:

- Is hoe goed of slecht iemand tegen nachtwerk kan nog van invloed op het verband?
    - Invloed van chronotype (i.e. ochtend- of avondmens zijn)
  - Wat is de invloed van onze genetische achtergrond?
    - Invloed van of polymorfismen in klokgenen
- ➔ Deze factoren zouden het verband tussen nachtwerk en borstkanker geheel of gedeeltelijk zouden kunnen verklaren, of modifieren

Nachtwerk en de kans op terugkeer van borstkanker

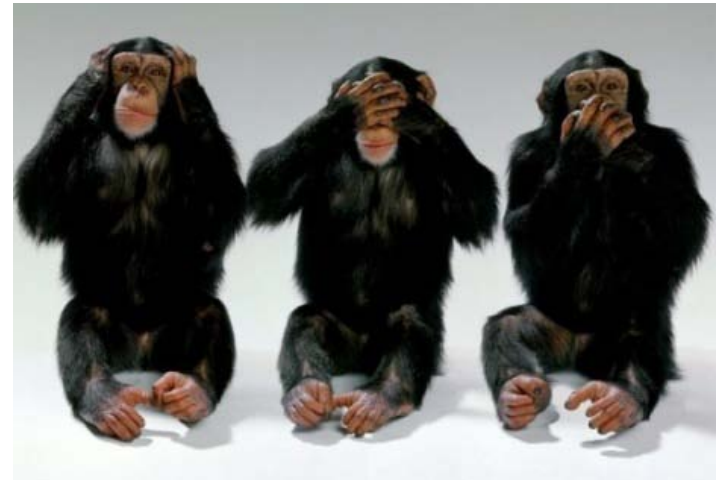
- Geen enkele humane studie naar nachtwerk en kans op terugkeer van borstkanker

- Er is wel dierexperimenteel bewijs dat ‘nachtwerk’ de groei van (borst)kanker stimuleert

Interpretatie in de praktijk

- Beperkt bewijs vaak geïnterpreteerd/gepresenteerd (willekeurige volgorde!) alsof er een verband is...
- Er lijkt wel iets aan de hand te zijn maar: voorzichtigheid is geboden gezien beperktheid bewijs

Stelling:

- Vrouwen die borstkanker gehad hebben moet geadviseerd worden NIET terug te keren naar nachtwerk

Niet mee
eens

Mee eens

Bedankt voor de aandacht!

"I don't mind the night shift except for one thing, I am afraid of the dark!"